



Megjelenik minden esütörtökön sokféle képpel ellátva. **Előfizetési ár:** Egész évre 6 fét; félévre 3 fét; negyedévre 1.50 kr. Elfizetheti minden postahivatali és könyvtárban.

**Hirdetések díja:** 4 hasábos petit sor 9 uj kr. **Szerkesztői szállás:** mézvárosi utca 2. szám, 2. dík emelet. **Kiadó hivatal:** barátok tere 7. szám.

## A nővérek.

— Eredeti elbeszélés. —  
(Folytatás.)

Kálmán sokkal tovább maradt máris a szülői házában, mint egyelőre tervezte volt. De nagyon készült, hogy menni fog, hanem aztán mindig jött közbe valami, mint ilyenkor szokás.

Az öreg Bogyó Bálint uram bármennyire örvendett is fia houlétének, bármennyire nagy tisztességnek tartá is, hogy Kálmán fia az Órhalmi ősnemes családdhoz járatos, még sem volt igen meglegedve az egész dologgal, mert életet ismerő szemei megsejdtették valamt.

— Mi jó vége lehet?

— mondogatá néha magában. — A fiú szép, a leány is szép; a fiú szegény, a leány gazdag. Legfőlebb boldogtalan lehet mind a kettő. Ebben pedig nem nagy öröme lesz a szülőknek.

A tisztartó ur igen jól ismerte Órhalmi alispán urat, ki szíves, nyájas; ő vele meg a fiával is, meg a bérésével is elbeszélget; hanem ha ez a merész fiatal ember, ki iránt oly szíves volt, mint kérő lépne be szobájába, csak úgy bána vele, mint a bérésekkel, ha azok haragra lobbantják.

Órhalmi alispán úr valóban hajthatlan is volt, mint a vas; különösen most, midőn engedékenység valószínűségére valószínűség hátrálásnak látszott volna, semmi szín alatt nem egyezhet vala oly frigybe, mely nemessége régi fényén bármilyen foltot is hagyhatna.

Hogy Kálmán mégis gyakori látogató volt az Órhalmiak ősi fészkeben, az Margit kisasszony műve. A esinos, szép, művelt modoru fiatal ember ha nem is volt szemé előtt férjképes, mint mulattató többet ért a többi vidéki parlagi gavallérokkal. Margit kisasszonynak volt finom érzéke és szeretetét művelt emberekkel — mulatni.

Órhalmi Máté alispán úr Margitot nem felthette

legkevésbé sem a fiatal ember társaságától. Margit, ha atyjától egyebet nem is örökölt, de örökölte azt a nemesi büszkeséget, melyet talán még a szerelem sem képes ledönteni. Etelkára néve is meg volt nyugtatva, mert a szelíd, tapasztalatlan leánykát Margit figyelmébe ajánlá, ki bizonyára legmegbízhatóbb öre lehetett testvérenek és a nemesi háznak.

Soha fölfigyázó figyelmesebb szemmel nem kísérte még a gondjaira bizott minden mozdulatát, minden pillantását, még gondolatát is, mint

Továbbá ne legyen-e elég hatalma neki, ki anyai főúrnak, nemesnek kezét visszautasítá, hogy most e parasztot magához láncolja?

Az öreg Órhalmi Máté alispán úr tehát mégis csalódott leányában, kinek büszkeségét megtörhetlennek hitte? Oh nem!

Margit kisasszony, midőn szobájába vonult s vizsgálatni kezdé helyzetét, több kérdést intézett önmagához, melyek közt ott volt, hogy férjének ohajtja-e Bogyó Kálmánt? Margit kisasszony szilárd jellemű volt s atyja bizalmára méltó.

Inkább szívet szakítá vala ki, hogysem Kálmánnak mostani helyzetében neje legyen. A frigy azonban még sem látszott előtte egészen lehetlennek.

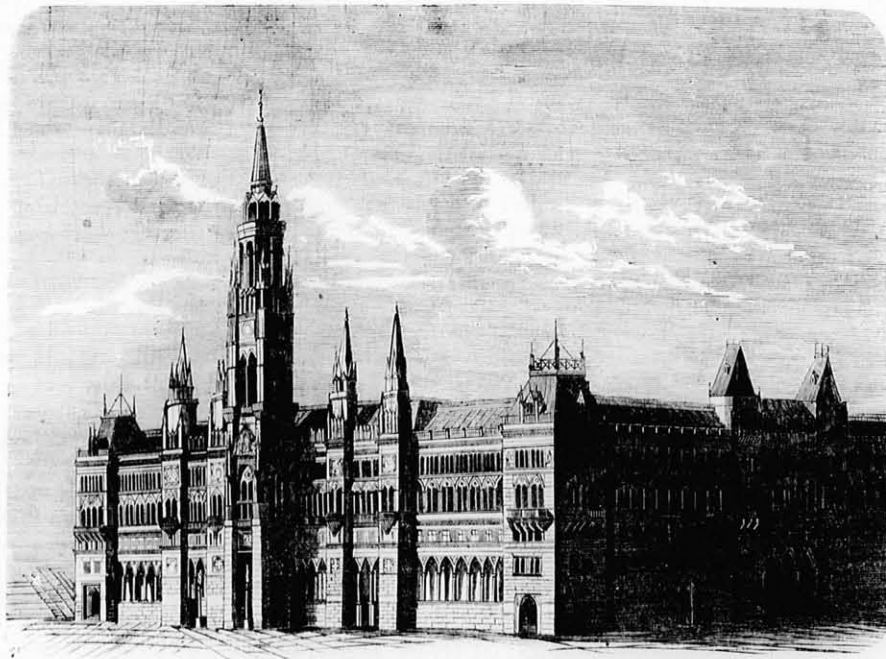
Kálmán még fiatal, szép jövő állhat előtte. Ha mint katona, vagy országos ember fényes tehetségeivel magasrangot vivna ki magának, hogy atyja is nyugodtan adhatná beleegyezését, ezer örömmel lenne neje, mert érezte, hogy szereti.

A másik nővér, a szelíd Etelka, nem szabott ily föltételeket boldogságához. »Ha Kálmán úgy szeretne, mint én szeretem, a világ legfőlebb helyén, a világ legboldogabb teremtese lennék!« Ez volt gondolata.

Kálmán helyzete tőrhetlenne kezdett válni. Ő nem rokonszenvezett Margittal, s mégis folytonos előzékenységet tapasztalt részéről. Hogy boldogsága forrásának közelében maradhasson, bókólnia kellett a kacér hölgynek.

— Meddig tart e bizonytalan állapot? Meg kell tudnom, ha Etelka szeret-e? — szölt Kálmán egyszer, midőn ismét látogatába indult.

Kálmán ezúttal szokatlan időben kereste föl a nemes családot.



Bees tervezett városháza. (Szövege a »Vegyesek« közt.)

Margit az Etelkát. De Margit rövid idő mulva sajnosan tapasztalta, hogy ő, ki eddig oly hidegen, közönynyel tudott elbánni a férfiakkal, ez egygyel szemben minden fölényét elveszti. Érezni kezdte, hogy szíve vonzódik. Hanem azt is tapasztalta, hogy a fiatal ember, ki az ő hideg szívének jegét fölolvasztá, sokkal örömelebb beszélget nővérel. Két oldalról volt megsértve. Ő elhalványuljon-e testvére mellett, ki szépsége tetőpontján sem fog mérkőzhetni az ő szépségének romjaival?

Az öreg Teréz néni azzal fogadta a fiatal embert, hogy Órhalmi Máté uram és Margit kisasszony kikocsiztak s csak Etelka van itthon, ő is a kertben, virágaival elfoglalva. Tehát az alkalom kedvező volt. Kálmán nem is sokáig időzött Teréz néninél, hanem egy-két apróbb szokásos kérdés-kösdés után a kertbe indult.

Etelka kisasszony épp a lugos mellett volt virágaival elfoglalva, és a fiatal embert nem vette észre sokáig. Kálmán pedig hosszan nézte őt szeretetreméltó foglalkozásában.

»Miért nem egy pörleány e nő, hogy magaménak mondhatnám örökre?! — sohajtá.

Etelka énekelt is egy népies dalt a szerelemről. Kálmánnak félvilágért sem lett volna bátorsága a kedves éneket megszakítani. Míg a leány énekelt, keble úgy emelkedett, hullámozott, arca kipirult, mintha tűz mellett dolgozott volna. Gömbölyű karja a finom kelmén át teljes fehérségében volt látható. Etelka egyszerre mintha valakinek árnyékát vette volna észre, ijedten fordult vissza s most még jobban megjéjt. Ez ijedségben, arcának lángoló pirosságában volt valami kimondhatatlanul bájos. Zavara oly boldogítólag hatott az ifjura.

— Boesánat, hogy így megleptem! — szólta Kálmán. — De ha talán háborgatom munkájában...

— Ez nem is munka, csak időtöltés! — jegyzé meg Etelka gyorsan, igyekezvén elpalástolni zavarát.

Kálmán egészen érzelmei hatalmában állott. Reszkette nyult az ifjú hölgy keze után, s megsokkolta. De aztán nem boesátotta el. Ott tartotta kezében, mintha az volna az üdvösség záloga. Pillantása ez ifjú, bájos arcra nyugodott, mely még mindig lángolt, sőt úgy tetszett, hogy jobban, mint előbb. A földesúr leánya nem vonta vissza kezét. Vannak pillanatok, midőn egyetlen mozdulat által sem akarjuk megzavarni a tiszta őszinteséget, mert abban oly boldogság rejlik. A leány mélyen leszögezte szemét, tán le is esukta egészen, hogy ne lásson semmit a világból és csak érezze a világot, azt a világot, melyet szive alkotott.

Nagy, ünnepélyes pillanat volt ez. Az a pillanat, midőn az emberi szív legmagasabb érülete nyilatkoztatja ki magát, mint egy mennyei misztérium: egyszerűn, fenségesen, nem szavakban, hanem a vonzalom ellenállhatlan közeledésében; mikor a kinyilatkozás és annak megértése már nem veszi igénybe a nyelv gyarlóságait.

Egymás kezét fogták, mintha nagy és szent szövetségre esküdnének.

Etelka arcán egyszerre két nehéz köny görült végig. Aztán az éghez emelte szemét, merre a mérhetlenség s beláthatatlanság van. Fölsohajtott és visszavonta kezét.

— Oh! mennyire szeretem! — suttogta Kálmán, s midőn ezt mondta, lehajtotta fejét, mint a régi kor confessorai, midőn kimondták hiteős meggyőződésüket s várták az ítéletet.

— Miért nem hagyott titkos boldogságomban? — válaszolt Etelka.

Kálmán most beszélt sokat szerelemről, boldogságról, a jövőről, melyben egymásnak mondhatják magukat és sok mindenről, miről a lázas szerelmes szív első föllobbanásában beszélhet.

Etelka rázta fejét s ajkán keserű mosoly vonult át.

— Mi nem lehetünk boldogok soha!

— Akkor ön nem szeret! — kiáltott szenvedélyesen az ifjú.

— Szeretem! — s e szónál Etelka zokogni kezdett.

Egy-két pere múlva, midőn még alig törülhető le könyveit, előttük állott Margit s fürkésző szemmel tekintett Kálmánra és Etelkára.

— Ön valószínűleg bucsuzni jött, nemde? — szólta Margit élesen, és büszke tekintetet vetett a fiatal emberre.

— Bucsuzni én?

— A rendkívüli idő, nővérem kisírt szeme azt

gyanították velem. De remélem, ön lovagias ember?

— Miért kérdi, kisasszony? Adtam rá okot?

— Nem akarnék kétkedni s ezáltal csak azért kérdelem, mert valószínűleg hallotta a legújabb híreket? ... Ön csodálkozik? ... Talán valóban nem hallotta?

— Margit kisasszony híreket akar mondani, hanem talányokban beszél.

— Könnyen megfejtethetők: a mi után önök, a nép fiai oly erősen szónokolnak és izgatnak, megtörtént. A parasztok most már szabadok.

— Hála égnek! — kiáltott a fiatal ember.

— Atyám csak az imént nyerte a tudósítást, midőn visszaérkeztünk kocsiszánkából. És most, uram, itt az idő, az önök ideje. Ha most tétlenek maradnak, a nemzet megátkozta önöket. Kiben telhetség van, küzdjön, emelkedjék! ... Siessen ön is, kire szerep és jövő vár.

A fiatal hölgy föl akarta villanyozni Kálmánt, és ez sikerült is, mert Kálmán megszorítván Margit kezét, köszönetet mondott szavaieről és győszerszímű biztosította, hogy csakhamar meg fogja ismerni, hogy a nem-nemes is nemes lehet. Kálmán azután Etelkához fordult: »Isten önnel kisasszony, a viszontlátásig! Engem nagy dolgok hínak.«

Margit egy gúnyos mosolyt meg nem tagadhatott e megjegyzéstől. Ezután, midőn Kálmán távozott, így szólta nővéréhez:

— Te szerelmes vagy e fiatal emberbe?

— Margit! — szólta Etelka remegve.

— Tudom, hogy nem teltsz róla; de az Órhalmi család nevében figyelmeztetek, hogy ez oktalan szerelemről lemondj s Bogyó Kálmán többé eszded se jusson. Atyánk mást választott ki számadra. Pár nap múlva megtudod, hogy kit.

Margit abban a véleményben volt, hogy ha Kálmán távozik és Etelka gazdag férje oldalán feledni fogja a távoztát és ha Kálmán fölemelkedve visszatér, övé lesz egyedül. Érezte, hogy Kálmán vonzalma és szerelme a legnagyobb, mit ohajt. Érezte, hogy csak ő teheti boldoggá — de majd ha dadalok arat, ha kiténtetve lesz, ha majd mindenki bámulja és esodálja.

## VI.

Kálmán hazatérve, nyugtalan volt, nem találta helyét sehol s kijelentette szülőinek, hogy most neki nincs többé helye itthon, neki Pozsonyba vagy a fővárosba kell indulnia, hol minden forr, zajlik. Bogyó Bálint uramnak könyvek lopóztak szemébe s aztán mégis azt mondta: »Kálmánnak igaza van, ha nem akar itthon földműveskedni, mikor előtte más pálya áll, mely fényesebb. Most hamarabb emelkedik az ember, mint ezelőtt!« A tisztartóné asszony semmit sem szolt, csak rázta fejét és zokogott, míg Erzsike vizsgálatni igyekezett s maga sem tudta elfojtani könyveit.

— Ne sirjanak, hisz csak oda megyek vissza, a honnan jöttem. Sokáig nem láttak ezelőtt, most majd hamarabb meg fognak látni! — mondá Kálmán, s megeskölta szeretteit.

Mit használ ilyenkor a vizsgálatás a jövővel, mikor a jelen sokkal szomorúbb. Kálmán pedig alig várta, hogy távozzék. Szeretett volna már valami nagy dolgot végbevinni, hogy előállhasson és így szólva Órhalmihoz: »Add nekem, a kit szeretek.«

Másnap olyan pusztá, üres volt a tisztartói lak, mintha a lélek költözött volna ki belőle. Mindenki az utolsó eselédig szomorú volt, kivéve a Pista kocsisit, ki büszkén említé, hogy úgy fog hajtani, akár rüplüncnek. Valóban úgy is hajtott, s Kálmán háta mögött gyorsan maradt el a szülői ház, meg a nemesi kastély, melynek két ablakánál két női alak állt. Azok is eltűntek. Eltűnt pár pere múlva a porfelhő is, melyet a »Fakó« és »Deres« vert; Pista kocsis ostoresztogása is elhangzott.

Margit látva, hogy Etelka szemébe könyvek lopóznak, így szólta hozzá:

— Kálmán férfiasan tett. Tudta, hogy jelenléte jó gyümölcsöket nem teremhet. Józán észszel nem is gondolhatja, hogy egy Órhalmi Máté leányát nőül vehesse. Az Órhalmi-család egy tagja sem feledkezett meg anyyira magáról, hogy kezét egy parasztnak nyújtotta volna. Én részemről kegyetlenül elutasíték bárkit, ki elég könnyelmű lenne és jól meg nem gondolná, hogy Csák Máté egyik unokájával van dolga.

— Oh! te nagyon büszke vagy, Margit.

— És neked is épp oly büszkének kell lenned, ha méltó akarsz lenni családdodhoz.

— Neked nincs szived.

— Van, csak hogy tudok neki parancsolni. Oh! nekem is sokat kellett szenvednem, de legyőztem. De te még boldog is léssz, Cserhalmi Gábor még elég esinos ember, és nagyon fog szeretni. En hiszem, hogy te is megszereted.

Etelka szomorún mosolygott.

— Hát a boldogtalanságot is féltitek tőlem? Én nem akarok férjhez menni.

— Az nem lehet. Te esaládi boldogságra vagy teremtve. És gondold meg, Cserhalmi a leggazdagabb férfiak egyike a megyében, és nemes család ivadéka, birtoka is szomszédos a miennkel. Sok érdeket kívánja, hogy neje légy.

— Én nem szeretem.

— Ábránd, álm, mely csak perecekig tart. Igaz, hogy Cserhalmi már nem gyermek, hanem még nem is öreg. Negyven-negyvenkét éves korában legérdekesebb a férfi, kinek szive nem pillangóskodik többé. A kit szeret, s irig szeretni.

A párbeszéd még sokáig tartott. Margit minden érvet fölhozott, hogy nővérét meggyőzze, mily tisztelt asszony lesz, ha Cserhalmi Gábor vezetni oltárhoz.

Etelka csak szobájában kezdett szomorkodni és mindig csak azt sohajtotta: »Miért, miért távozt? Itt hagyott magamra!«

Az öreg Órhalmi pedig azt mondta Kálmán eltávozásá után:

— Azt hiszik ezek az urfiak, most majd szónokolhatnak, beszélhetnek s megmentik a hazát. Mindenik egy országszabadítót vél magában, kit a nép vállain fog vinni. Csak aztán ugyanaz a nép ne dobja őket a sárba!

— Bogyó Kálmán jeles fiatal ember, — válaszolt Margit, — a mai világban még csakugyan lehet belőle valami.

— Lehet, lehet, hát kiből ne lehetne? A francia forradalomban Marat, Robespierre, Dantonból is lett, pedig alig voltak előbb többek, mint Kálmán urfi.

— De hisz kedves atyus, nálunk nincs forradalom.

— Gyermekek! A lerohanó hógomoly nem szokott a hely közepén megakadni.

A tisztartó uréknál nagy szomorúság volt, s már ismét arról beszéltek, mikor fog megint visszatérni Kálmán. Erzsikének az a vizsgálatása maradt, hogy most, miután Kálmán távozt, Etelka gyakrabban meglátogatja. Hanem esalódott. Hetek multak, s a ki barátinót meg nem látogatta, az Etelka volt. Erzsike úgy eltöprengett magában, hogy ugyan mivel bánthatta meg a földes-kisasszonyt. Nagy gondolkodás után végre arra is rátalált, hogy voltaképp talán nem is ő, hanem bizonyosan Kálmán bánthatta meg. Később azonban nagy meglepetésére hallotta, hogy Órhalmi Etelka kisasszonyt Cserhalmi Gábor szomszéd földbirtokos jegyezte el, és a menyegző is minél hamarabb megtörténik.

Meg is történt. Etelkából Cserhalmi Gábor neje lett. A leggazdagabb, legszebb és legszomorúbb asszony ő volt a vidéken.

Margit kisasszonyt rég látták oly jókedvűnek mint a lakodalmon.

(Folytatás következik.)

SZÉPFALUDI Ó. FERENC.

## Román népdal.

Istenem, jó istenem,  
Hol lehet hű kedvesem?

Fű a szél a fák fölött,  
Kergetik az ördögöt.

Én is lovam nyergeltem,  
Más világba röpültem,

Mert babám, hű kedvesem,  
Még csak ott nem kerestem.

A hogy oda lenn vagyok,  
A pokol még nyitva volt.

Oda is hát bementem,  
Egy kisé mögököntem.

Egy nagy kerek asztalnál  
Sorra csupa ördög áll,

Olyan csunyán nevettek,  
Én hát keresztet vetek.

Alig hogy egy párt vetek,  
Mind futásnak eredtek.

Egyedül csak egy maradt,  
Ölve hű rózsámat.

Gyorsan visszanyargaltam,  
És a gonoszt ott hagytam.

GROZESCU JULIÁN.

## Künn a réten.

(Vázlat.)

Ha tavaszkor fűbe fekszem,  
Szívem nyitva áll:  
Szembe, szívbe kéjgyönyörnek  
Illatja száll.

Ah! ki írja meg, mit érzek  
Édességimél! ?  
Szívem, mint a megtelt bimbó,  
Meghasadni fél. *Garay.*

Állok tavaszmezőn,  
Melyet virány felez:  
Úgy érzem, gondolom:  
Az isten háza ez. *Erdélyi*

Ily lelkesülten éneklük meg költőink a mezőt, így ír Burns a zöld réteiről híres Erin szigetéről, a tenger smaragdjáról, miként az írek országát nevezik. A kedélyes Beranger is oly szépen emlékezik meg róla, kedvesét hívja ki a szabadba:

„Ki a mezőre! Bollogíts, szeress.  
Lám a mező is szerelmet keres.”

De nem csak a költőkre gyakorol a zöld rét kellemes hatást, hanem mindazokra, kik a természet szépségei iránt fogékonyi kebbel bírnak. Hánszor elmerültem én is nézésebe tavasszal, mikor a remény zöldjét naponkint igéretteljesebb fokozatban tüntette föl. Hánszor hallgattam a zöld fű csevege alatt bujkáló fűj kedves »pityapalya«-át, vagy az illatos virágok közül fölszálló pasirita dalát.

Mindig különös érzés szállt meg, mikor teljes virágzásában levő réten husz-harminc kapást láttam, a mint harsogó kaszáik előtt hullottak a rendek; odább roszat nem sejtő fűj hívta társát; a pasirita fűben rejlő fészke fölött lebegeve vígan dalolt s gondtalan szöcskék serege ugrált a ledöntött rendeken, nem is sejtve, hogy most szép otthonjukról fosztatnak meg. És midőn a nap elfonyaszta a ledölt rendeket, azokból úde illat szállt föl, kéjesen szívtam be azt, de feledni még sem tudtam, hogy ez millió meg millió legyilkolt ifjú élet utolsó lehetete.

Sokan, nagyon sokan elragadtatnak a rét szépsége által, de mivel nem ismerik, önelésatásukban azt hiszik, hogy szépségét egyedül az ott elszórtan díszlő tarka virágoknak köszönheti. Csalódnak.

Végre is a rétet nem ama tarka virágok képezik, hanem a fűvek. Képzelnék csak a rét virágait zöld fű keretjük nélkül, az esetlen alakú takángot, a bizarr kinézésű pillangósokat, a keresztet virágokat magukra hagyva, szétszórtan, fősarjadzva a kopár talajon, vajjon nem úgy vennék-e ki magukat gyepekörnyezet nélkül, mint egy molyette szalon-szőnyeg, melynek ezer virágai között kirívó pusztaságok tűnnek föl, mint egy

ország nép nélkül? Épp azért lepik meg kellemesen az angol félszigetközéledt a parton elterülő úde, zöld rétek, mivel ott a fineműek játszák a főszerepet s barátságosan intenek felénk, oly barátságosan, mintha az angol családi élet jelképezői lennének.

De nem csak itt, hanem bárhol, bármely környezet között találjuk a rétet, mindenütt megnyugtató, barátságos, jóltevő s önmagunkkal kibékítő hatást gyakorol ránk, úgyszólván a esőndes, boldog, kielégíthetlen vágyaktól nem zaklatott családi élet jelképezője. A rét eme jóltevő, üdítő hatását legnagyobb mérvben érezzük erdők tisztásain, komor hegyek között s oázsként föltűnő gyeptömböknél. Az egymásra tornyosuló óriási hegyek nagyszerű látványt nyújtanak ugyan, de egyszersmind nyomasztó hatást gyakorolnak s komorrá tesznek. Ugy tűnnek föl, mintha ellenséges hatalom emelte volna a magasba, honnan fenyegetően tekintenek alá. Hát ha még e szirtes hegyek tömkelegébe merészkelünk, hol az erdők sötéte titkot rejt, és a mély szakadékokból zugó vizek törnek elő? Mily üdítőleg hat ránk, ha itt egy tisztáson mosolygó zöld gyept pillantunk meg, haragos fenyegetéstől környezve. Ugy tesz, mintha az elhagyottságban egy jó barát üdvözölne.

A gondolkozó előtt azonban a költői hatás mellett más érdekek is bir a rét, éppen azért, mivel azt főleg a fűvek alkotják, melyeknek a természet háztartásában oly fontos szerep jutott. Az ő családjához tartoznak — hogy többet ne emlitsünk — a rizs, a rozs, a köles, árpa, buza, kukorica, stb.

Nekik köszönhetjük tehát mindennapi kenyereinket, nekik a földművelést, s ez által az embereknek társaságban csoportosulását.

Ha a fineműek területein, a gabonaföldön, a réten végigtekintünk, úgy tűnnek föl előttünk a fineműek, mint a társasági egyesülés példaadói; egyetemük mint a társaság mintaképe. Nem találjuk-e őket nagy számmal összecsoportosulva, nem kell-e önkénytelenül összehasonlítani a munkás néppel, melynek egyede elvész a közelében tarka szí pompában csillogó virág mellett, de nagy tömbb egyesülten egy ország zömét képezi?

Legyen szabad már most olvasóimhoz egy kérésit intéznem, kísérjenek ki a rétre, hol szerény szemlémen kívül Rossmászler is kalauzál szolgál, kit többször fogok idézni.

Én megvagyok a felől győződve, hogy a legszűkebb körű tanulmány is érdeket képes kelteni ez igényteleneknek látszó, sajátosság alkotású növények iránt.

Nézzük csak az illatos zöld rétet, a reggeli nap rézsut sugaraitól tündérien világítva, csillogó harmatfátyollal borítottan. Látása is felűdit s mintegy új életet kölcsönöz. A nap is sztozni lát-szik nézetünkben s mind melegebben aláhulló sugarai kéjesen szívják föl a lenge fűszálakon rezgő harmat-esőppeket Csókjai azonban nem hasonlíthatók a kéjenc esábitóchoz, hanem az éltető anyai esókhoz, mert éppen a meleg idézi elő ama láthatatlan processust, melyben a növény fejlődésének titka rejlik.

Ime, reggeli sétánk bő alkalmat nyújt a melegség által előidézett eme művellet egyikének észleletére. Az oly esőndes, igénytelen fűvek világában forradalom látszik kitörni. Ezer meg ezer fű virága tépi szét bilineseit. Éljen át millió ily piciny virág fejlett ki, várva az éltető sugarakra, melyek számukra megnyitják az élet kapuit, szét-törve bimbóik fogházát. És a mint a harmat eltűnt a rétről s mi egy árok szélén leheveredve figyelmesen nézünk végig a rét fölött, a fűvek füzerein s bugáin apró füstgomolykákat látunk fölszállni s azonnal ismét eltűnni. »Hasonlít ez — mondja Rossmászler — egy csatárléne tüzeléséhez«, csak hogy jelentősége éppen ellenkező, mert eme kis explosziók nem életet ölnék, hanem az élet adását eszközlük. A meleg elpárolgatja a por-

hon himportartó üregeiben (rekeszeiben) levő nyirkot, s most a porhon hártanyemű takarója szétpattan és nagy erővel löki ki az addig fogva tartott, megért termékenyítő himport.

A himpor sejtiszövetből alkotott hólyagoeszkákat, parányi gömböcskéket képez, melyeknek föladata termékenyítés lévén, mindenike egy új növény csiráját rejti magában. Persze, a föntebb említett explosziók alkalmával a himpor szemecskéinek nagy része nem felelhet meg rendeltetésének, mivel nem esik a *bibére*, hanem a szél által tova ragadtatik, vagy a földre hullva, elvész. Néha a napsugarak helyett más tényezők veszik át a »postillon d'amour« szerepét s mentik meg bilineseitől a bibe keblére vágyó himport, például a kifejlett füzérre szálló légy, vagy könnyű szellő.

Ez érdekes jelenséget erdők közelében nagy mérvben láthatjuk tavasszal, mikor a szél messze, tova ragad nagy mennyiségű himport. Így Nagy-Szeben piacát több év előtt egy tavaszi napon finom sárga por lepte el. Sokan nem tudták megmagyarázni, mi lehetett az. A közel fenyűerdők-ből kavargó szél által nagy mérvben odasöpört himpor volt.

De nemcsak egyes, a fűvek életéből fölhozott jelenségek figyelemre méltók, hanem a többi növényzetétől eltérő alakzatuk is.

A valódi fűvek teljesen más alkotásuak, mint a fák és egyéb növények. A nálunk honos számos faj közül alig van *évelő*. Cikkelyes izekre osztott száruk, melyet izeknek, vagy szalmának is szoktunk nevezni, még azon évben, melyben létét nyerte, el is hal. Leveleik hosszúk, hegyesek, a szárt tokformában karolják körül, s a mi legnevezeteseb rajtuk, hosszú szálaból állanak, semmi nyomát nem mutatva a fa s más növénylevek érhálózatának. Virágaik füzerek, kalászkobba csoportosulnak, mint a buza, rozs s más kalászosoknál, vagy hosszabb száron függve, az egyes virágok bugákat képeznek, mint például a zabnál. Tenyész-részeik: a him és anyaszál egyszerű borítékai (ezt eszésznek is szoktunk nevezni) képezik virágbokrétaikat.\*) Tehát itt is egész valójukhoz híven az egyszerűségnek hódolnak. És a mint az egyes fűszál virágai összetartva, füzérré vagy bugává egyesülnek, épp oly szeretetteljesen sorakozik millió meg millió fűszál egymáshoz, sőt legtöbb fajuk elszigetelten, magánosan meg sem él, hanem elesenevész. Épp ezen társas összetartás adja meg számukra a jelentőséget, épp úgy, mint politikai államban a nemzet egyetértése. Ez összetartás következménye, hogy tömörülésük a rét fogalmát alkotta, valamint a csoportosulásban élő fák az erdő fogalmát.

Eme csoportosulás legszembeszökőbb példáját szolgáltatja a gyepek, melynek egyedei alig vehetők figyelembe, de így együttesen meglepően szép látványt nyújtanak, diszkortekben nélkülözhetlenek s a tájképmél is nagy hatásuak. A gyepek megérdemli, hogy figyelemre méltassuk. »Eme zöld takaró nem képződhetnék, — mondja Rossmászler — ha a gyeptűvek évelő gyökérrel nem bírnának. Tudjuk, hogy a fűvek gyökere rojtos szá-lak csokorjából áll, mely oldalhajtásokat eresztve, az által a gyökerek egybeszővődnek s így képezik a föld zöld takaróját.« A gyökszálak ilyenét összecsoportosítását különösen láthatjuk az *esetpázi-nál*. (Fuchsichwanz, Alopecurus pratensis.)

A mint tehát láttuk, a fineműek egész alkotása eltérő a többi növényekétől; szára, levelei, gyökere és virága, mely leginkább magára vonja figyelmünket, mivel bámulatos egyszerűsége mellett oly nagy változatosságot tüntet föl, miszerint valamennyi *finem* a polyva különfélesége után meghatározható.

Már az egyes virágoknak a kocsányon való elrendezése is irányadóul szolgál a meghatározásnál a szerint, a mint kalászszerű, füzérré alakulnak, mint a búzánál, vagy *bugává*, mint a zabnál.

\*) Vagy polyva, a mint mondani szokták.

Nagyon ritkán ünek külön kocsányon virágaik, mint a *zilálttűjű kásafűnél* (Milisgras. Milium effusum). Rendszerint több virág együtt egy kis füzérkét képez, s e füzérkékből alakul a kalász.

Terünk itt nem engedi a fűvek polyvája alkotásának s egyes részeinek tüzetes ismertetését, habár az nagyon érdekes, különösen nagyító üveg segítségével tett tanulmányok alapján előadva. A jelen igénytelen vázlatban csak arra szorítkozunk, hogy röviden fölemlítsünk néhány jellemzőbb fűvet. Ezek között éppen nem az utolsó helyet foglalja el az *utszéli vadóc* (Englisches Raigras. Lolium perenne), melyet angol perjének is neveznek, mivel a költői hirre emelkedett szép angol rétek és parkbeli gyepek egyik főnövénye. Nálunk úton-útfélen található. Alig lesz egy is az olvasó között, a ki ne ismerné összenyomott, szaggatott füzérkalászatát.

A többi fűvek közül magasan kiemelkedő karsu, *csikos zab* (Avena pubescens, weichhaarige Hafer) vonja magára figyelmünket már csak azért is, mivel virágai nagyocskák levén, ennél legkönnyebben tanulmányozhatjuk a fű virágának alko-

ki, mikor már fonnyadni kezd, és éppen ebben rejlik a frissen lekaszált rét fölső illatának titka.

Eddigelő Rossmászler vezetése mellett a bugás fűvekre fordítottuk figyelmünket, s azok közül csakugyan meg kell még néhányat említenünk; például a *perjét* (Poa, Rispengras), melynek számos faja legjobb réti fűveink közé tartozik, ilyenek a *mezei- és a réti perje*, mely utóbbi fák árnyában kellemesen lep meg és ha a ligetből kilépve, a réten tovább haladunk, önkénytelenül szemünkbe ötlik a *karsu rezge* (Briza, Zittergras), vörhenyesbarna gyér füzérkéivel.

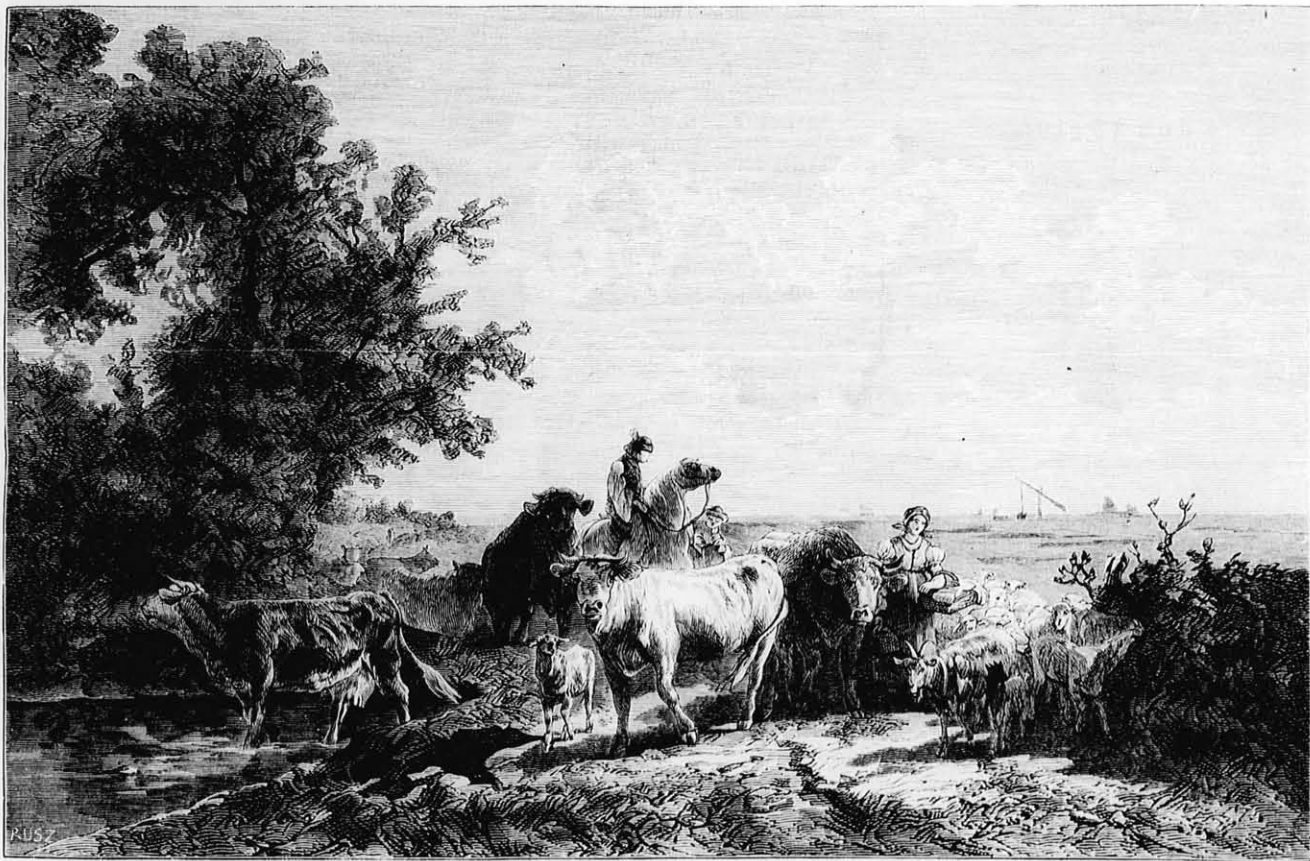
Nem szabad a füzéres fűvekről megfeledkeznünk. Érdekes ezek között a *taréjos cincor* már csak azért is, mivel magvai néha még a füzérben kikelnek. A *mezei komocsin* (Phleum pratense, Thimotheusgras) egész történettel bír. Sokáig nem vették számba, míg nem Amerikában hirre kapott s azóta nálunk is feljött esillaga ome jó takarmányfűnek, mely sokat hasonlít az *eset-pázsithoz*, csak hogy füzerei virágzás után nem vöröslenek, hanem elsárgulnak.

Ugy hiszszük már, azon néhány példa is, a mit

növényvilágba jutottunk volna. A szellő érintésére esinos bókkal üdvözöl egy kecses növényke: a *sárgás palka* (Cyperus flavescens, Cypergras). A karsu szár végén álló füzérkéek mindenike kis bokrétát képezvén, az által oly alakot nyer, mint egy esintalan, kis karsu leányka, ki bodros esipkefejkötőt tett föl.

»Egy más hely ott a parton olyan, — mondja Rossmászler, — mintha a nyirkos, fővenyes talaj tükkel lenne teleszurkálva. E tük a rendkívül finom alkotású *Helocharis acicularis (tűfű)* vékony szárai.« Közvetlenül a vízparton mintegy fegyveres örök állanak ott, szabályidomú leveleikkel, a káka és az igénytelenebb sás.

És itt fejezzük be rövid kirándulásunkat. Célunk ugy is csak az volt, hogy a fűvek ismerésének egy órát szenteljünk s most jól fog esnünk visszatérni a virágos rétre azon gondolattal, hogy hisz nem csak a szép zöld szőnyeg közé szőtt, szinpompában tündöklő virágok bírnak értékkel, hanem a szerényebb fűnemek is, melyek a nézei gazdaság alapját képezik, mert rétmivelés nélkül földművelés sem képzelhető.



Tavaszi tájkép.

tását. Ez is füzéres szabású, föllálló bugával bír, minden egyes füzérkéjén három virággal, melyeken két eszé-polyva vehető észre. A füzért tartó szőrös kocsány csupján dárda alakú kis kinövést látunk, a mi nem egyéb, mint az esenevészett negyedik virág. Itt-ott a réten nagy foltokat szemlélünk, melyek szürkés-zöld színük által válnak szembeszökővé. Ott a *pegyhes círok* (Hollus lanatus, wolliges Honiggras) uralkodik. Eme finom tapintású levelekkel bíró fű egyes füzerei már csak két-két virágot hordanak, melyek közül csak az alsó bír himszálakkal és bibével, míg a felső csak himszálakat rejt, s e szerint magot nem teremhet.

A mint tovább sétálunk, egy éppen lekaszált réten egyszerre kellemes illat száll felénk. Ezt egy nagyon igénytelen, vékony szalmájú fűnek köszönhetjük, a *kéthímű pázsitnak* (Anthoxanthum odoratum, Ruchgras), melynek füzérszabású virágai a többi síma fűvekéitől eltérőleg nem három, hanem két himszállal bővelkednek. Illetve úgy szólva hattyudala, mivel az csak akkor fejlőd-

félhoztunk, meggyőzte az olvasót a fölöl, hogy az eddig ismertetett *síma fűvek* között is nagy különbség van; de még szembeötlőbb lesz az, ha távolabbi rokonaikra vetünk egy futó tekintetet.

Tegyünk egy kis kirándulást a közelben levő vizenyős rétre s az azon túl esillogó tó partjához, honnan a kaesák hápogása és a nádi zenér sajtósága dallama hangzik át hozzánk.

Alig értünk a vizenyős rétre s ott a talajt elborító *kétágú szittyó* (Juncus buffonius, Krötenbinse) vár reánk, egy szolgai természetű kis növény, mely lábaink nyomása alatt mintegy föléledni látszik. Odább már a *szittyók* számos fájával találkozunk. Eme leveletlen, sivár külsejű növények sokszor bolondját járatják a kezdő fűvészszel, mivel különösen három faj nagyon hasonlít egymáshoz; ezek a *bunkós szittyó* (J. conolomeratus), a *felső szittyó*, melynek bugája azonban boglyosabb, és a *béka-szittyó* (J. effusus), mely a bunkóstól abban különbözik, hogy bugája kiterült s tokja tompább.

De ime, már a tó szélére értünk, s mintha más

Ily gondolatoktól vezéreltetve kétszeres érdekel fogjuk tavaszon át tekinteni a rétet és részvételt fogunk attól bucsut venni őszkor, mikor a derek beállva, elhervasztották az utolsó fűszálat is, mikor elhagyatva, eszapason áll ott, mint oly ember, kinek az élet utolsó reményét is letarolta. Mit a kasza otthagytott, azt lerágták legelő esordák, nincs már sem virága, sem lakosa; a kedves fűj, a paesirta messze tengereken túl keres hazát; a szések — a hűtlenek — is odahagyták. Az örök-vig prücsök is már csak a kályha mellett hokedül s az esárgult kopár téren csak itt-ott tűnik föl egy-egy levéltelen ibolyaszín virágú *kikevies*, mint az elhalt viruló élet följáró kísértete.

Gr. LÁZÁR KÁLMÁN.

### Egy tudományos német folyóirat a magyarokról.

II.

»A már említett nemzetiségeken kívül a földrajzi tankönyvekben gyakran még más fajok vagy

nemzetiségi csoportok is jelennek meg Magyarországon, — mondja második cikkében német tudósunk, — mely csoportok neveiből azok külön származására következtethetünk. Ilyenek a jászok, kunok, rácok, székelyek, *csajkások*, *hajduk* és *pandurok*. (Őszintén esodáljuk, hogy még a drótosokból s bakkárosokból is nem alakít külön nemzetiségeket!)

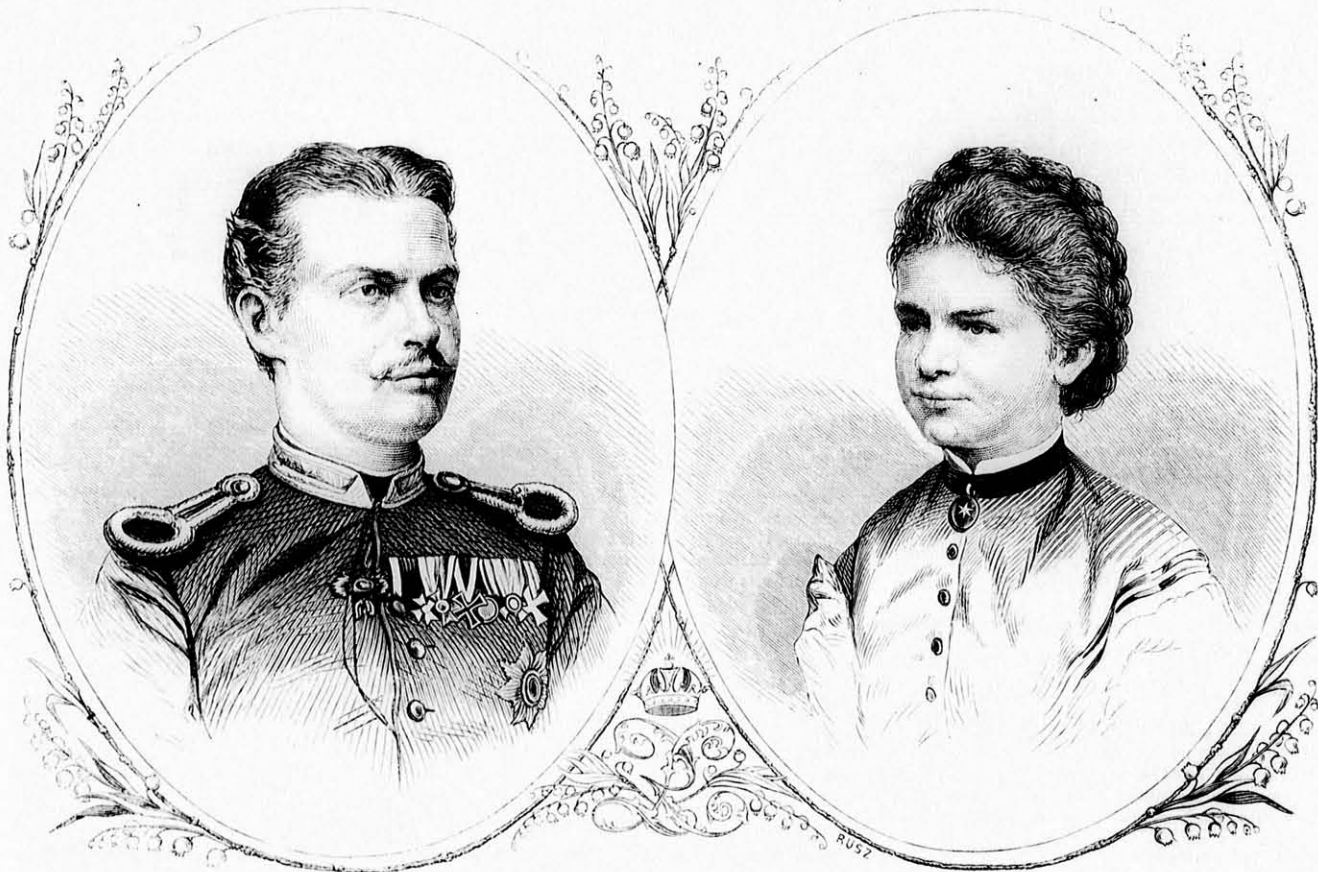
»A szláv vér legtöbb fajtát mutat föl Magyarországon. A magyarországi déli szlávok egészen különböznek az északi és keleti Kárpátok szlávjaitól. Nyugaton majd minden hegységben külön tót faj lakik; így például a gorokok a Tátrában s a csekekkel rokon törzsek a morva határon, míg keleten e faj egyszerűbben van képviselve a ruthén vérben, kik ismét különböznek a galici ruthénektől. Ezen magyar ruthének legközelebbi rokonaiknak tekinthetők az úgynevezett nagyoroszkoknak; nyelvük, életmódjuk, testalkatuk s kedélyük különbözik a velük szomszédos lengyelektől. A magyarországi ruthének ismét verhozinaiak és dolianianiak. Itt is igaz, hogy az első,

szélességi fok alatt fekvő rusznyák területek gyümölcsben s borban bővelkednek. A Kárpátoknak ezen szelidebb déli lejtőiről ősszel a földművesek csapatosan mennek nagy szőlőskosarakkal Galiciába, hol e nemes gyümölcsöt jó áron adják el. Nyugatra, a morva határ felé fekvő hegyek közt oly tótok lagnak, kiknek tájszólása leginkább hasonlít a morva és cseh nyelvhez.

»Nekünk itt ezen népségek politikai csoportosításával semmi dolgunk, mindazáltal nem tartóztathatjuk meg magunkat megjegyezni, miként csak az ausztriai publicisták esztelensége tagadhatja, hogy ezen nemzetiségekben megvan minden feltétel, *melyél fogva egykor a magyarság ellen közös oppositót képezhetnek.* Azután a szláv elemnek Európában való elterjedtségét vázolván, így folytatja: »Egyelőre s talán még hosszú időre a magyarok kezében marad az uralom, kik e pillanatban is a félt határörvidék megszüntetésén dolgoznak, mi valóban óriási és oly munka, mely a népméi tudomány figyelmére méltó. Hogy a magyaroknak tenniük kellett ezt, mindenesetre

kétharmadát, valamint Buda és Pozsony összes lakosságát is a németekhez számítanók. Azonban ezen német lakosok tiltakoznak az ily számítással, mert bármily fontos is a német elem műveltségtörténelmi, éppen oly csekély, még a szlávnál is csekélyebb politikai tekintetben. Midőn alkalmilag — különösen ausztrák írók — azt erősítik, hogy Magyarországon a német nyelvet és kultúrát soha sem fogja a keleti magyar elnyomni, ez csak oly phrasis, melyet a tényleges viszonyok kigúnyolnak, s a lelkiismeretes német tudósok már régen fölleplezték a valóságos tényt.« (De hiszen a tudós sógor éppen ezen pangermán jermiádjá előtt mondja, hogy az ipar, kereskedelem, tudomány, sajtó és színészet nagyban és egészben német kezek közt van Magyarországon, így tehát a német nyelv és kultura volna az uralkodó!)

»Magyarországon a német elem mindenfelé süllyed, mind erkölcsileg, mind számban. Egykor Felső-Magyarország majd minden városa német élet, német ipar, német műveltség széke volt; ezek közül ma már sok nyomorult faluvá vált, lako-



A fejedelmi mátkapár.

vagyis a hegyi lakók eredeti nemzetiségi jellegüket sokkal tisztábban tartották meg, míg az utóbbiak nyelve tele van idegen szavakkal. A többi dolianianaitól meg lehet különböztetni Sárosban és a Szepességben az elrusznyákosodott németet is. E helyett vannak nemzetiségüket már egészen elveszített, azaz eltörsodott rusznyákok is a Magurában és tóttal nagyon kevert rusznyákok, az úgynevezett *sotálók*, mert a *«so»* szót *«so»*-nak ejtik. A magyarországi rusznyákok egyházi tekintetben háromfelé szakadtak, t. i. görög-katholikusokra, görög-egyesültekre s gör. nem-egyesültekre. A keleti s nyugoti Kárpátokban, a német és szláv területeken ismét számos hely és város van, melyekben a fajok annyira összekeveredtek, hogy azok alapját többé ki nem ismerhetni, ha csak nem a *«zsidó elemben* (!?), mely az ily zagyva helyeken legszámosabban van képviselve. Ott a közlekedési nyelv is mindig elrontott német.

»Az észak-magyarországi tót területek legszegényebbek az országban; ellenben az ugyanazon

levő a németekre nézve, kiknek köszönhető a határörvidéken a kultura minden nyoma.«

»Magyarország egész belsejében a németiség nem ritkán elhintve, de sőt messzire el van terjedve. Ha a temesvári németeken kezdjük s nyugoti irányban haladunk előre, mindjárt Pécsnél más »földiekre« akadunk; továbbá a Balaton vidékén, Szent-Gothárdnál s a stájer határokon. Északra németiség van a Fertő tavánál s a Csallóközön; még messzebb északra számos német község a magyar hegyvidéken, a félig német Szepességig. Szlavóniában, Horvátországban s a katonai örvidéken a németiség jelentékenyen erősebben van képviselve, mint a magyarság; a legtöbb megyében és székben a lakosságnak legalább egy, harmincegy megyében pedig tíz százalékát képezi; ezenkívül legsűrűbben vannak a városokban, s így a legnevezetesebb kereskedő városok egy része is (mint például Temesvár) német. Az ipar, kereskedelem, tudomány, a sajtó és a színészet nagyban és egészben német kezek közt van. Csak igazán mondanánk, ha még Pest lakosságának

saik elszéledtek vagy elszegényedtek s magyarokká vagy éppen tótokká lettek. Hogy elrusznyákosodott németek is vannak, azt már említettük föntebb; azon helyek, melyek még mint német városok állanak, csaknem ki vannak zárva a világforgalomból, nincs iparuk, szegények s a legtöbb esetben a német nemzetiség itt sem tartotta fenn magát. A német-francia háború idején egy nagy észak-németországi lap Magyarországról írván, a magyarsághoz áttérést nemcsak gyalázatos szakadásnak, hanem egyszersmind a szó teljes értelmében való süllyedésnek mondotta; s ezen állapot még kedvezőtlenebbé vált azzal, hogy a német nemcsak a magyarnak, hanem az erkölcsi és értelmi tekintetben még sokkal mélyebben alatta álló tótnak is fölládozta nemzetiségét. Ennek okai részben külső körülmények voltak, részben a német lágyúsága s az idegen fölvételére való hajlandósága.

»Egykor, a tizenkötödik évszázad óta azon célból hívtak be németek az országba, hogy lakatlan, ordóborította területeket telepítsenek

meg, mint a Szepesség, vagy hogy a hegyek gazdag ércereit kiaknázzák és földolgozzák. Csapán a Szepességben 24 német várost alapítottak s ezek már 1287-ben külön területtel emeltettek, saját törvénykezéssel és nemzeti gróffal, kinek széke Lőcsén vala. Míg ezen szoros nemzeti kapocs fönállott, addig megtartották nemzetiségüket is, miként megtartották az erdélyi szászok maglajn. Midőn azonban a németfajú magyar király: Zsigmond, ezen városok közül tizenháromat elzlogosított a lengyeleknek, ekkor a lengyel elem lett bennük túlyomó. Még szomorúbb sorsa volt a többinek; előbb a husszitáktól elpusztítván, legnagyobb részüket Mátyás az igazságos Zápolya Imrénének ajándékozta s erre egyik főiri család birtokából a másikéba jutottak; szabadalmait nem vették tekintetbe; élénk kereskedelmük a Rákóczy- és Tököly-féle mozgalmak idején tönkre ment, s így jólétükkel nemzetiségi önérzetüket is elvesztették. Azok, kik magyar vagy tót községekbe vándoroltak ki, csakhamar átvették új hazájuk nyelvét és szokásait, helyükbe pedig magyarok vagy tót proletárok költöztek; a jobb módúak közül sokan nemességgel szerettek s nevüket megmagyarosították, míg végre mások iszákosságra kerülve, a tótok színvonaláig silyedtek. Ez keleti Magyarország legtöbb német városa és községének története, s föltűnő, hogy napról-napra mindjobbban eltűnnek a német helynevek is. Még az annyira kedvező fekvésű Kassa is elveszítette nemzetiségi jellegét s ott csak 1850—60 közt (t. i. a Bach-világban!) támadt föl ismét a szellemi élet (t. i. a német), melynek ellenében azóta a magyarság diadalmasan kelt föl. Kassa vidékén a németek száma évről-évre fogy. Hasonló körülményekkel találkozunk Magyarországon mindenütt s hasonló sorsa lesz az erdélyi szászoknak is, a mint nemzetiségi kapcsolatok föloldódnak.

Íme, a külföldi németek mily érzékeny érdeklődéssel emlékeznek meg (mindenütt a mi rovásunkra) magyar földön született, magyarokká lenni akart s azokká lett fajrokonairól. S mit teszünk mi bukovinai és moldva-oláhországi magyar testvéreinkért, kik minden súlyos körülmények dacára igazi hazájuknak ma is a Kárpátoktól Adriáig terjedő földet tekintik?

Közl: Sz. V.

## Fejedelmi eljegyzés.

E hó 7-én a budai királyi várakban családi ünnepély folyt le, melyről előlegesen csak igen kevesen voltak értesülve.

Az uralkodó-pár legidősb gyermekét: Gizella főhercegnőt Lipót bajor herceg eljegyezte. Egyszerűen, minden fény nélkül folyt le az ünnepély. Hetek vagy csak napok előtt sem szólt még arról semmi hír, s midőn e hó első napjaiban a fiatal bajor herceg Budára érkezett, senki nem is gyanította, hogy háztűz nézőbe jött. A hír csak az esemény megtörténte után jutott nyilvánosságra.

Azóta sokat beszélnek róla, s elmondják, hogy e frigyet mely rokonszeny szülte, mert ha politikai érdekek (melyek egy uralkodó családnál mindig fontos szerepet játszanak) jöttek volna szóba, a fejedelmi ara számára az uralkodó családok közt lehet vala körültekinteni; sőt várni is, mert úgy is igen fiatal.

Tévesen írják a lapok, hogy a völégény bajor király lehet az esetben, ha a mostani bajor uralkodó nem hagy hátra utódot. Ez esetben is Lipót herceg bátyját illetné a trón.

Az esküvő napja most még körülbelül sínes meghatározva, a menyasszony fiatalága miatt.

Gizella az uralkodó pár másodszületett gyermeke, s igen házias nevelésben részesült. 1856 jul. 12-én született, s ekkép még alig haladta meg a gyermekkor; életrajzot tehát mitsem adhatunk felőle. Kelleme, megnyoró jelensége, areán a Habsburg-család jellegével.

Völégénye: Lipót, Miksa, József, Mária, Vilmos, Lajos herceg királynének unokaöccese, született 1846 február 9-én Münchenben. Atyja: Luitpold bajor herceg, anyja pedig Augustaa osztrák főhercegnő, s ekkép e frigy által a bajor királyi család csak korábbi rokonságot fűz szorosabbra.

Mint a lapok írják, Lipót herceg anyja részéről szigorú, majd nem polgári nevelésben részesült.

Neve a közedlet terén 1869—70-ben lett először ismeretössé, midőn a bajor kamarában atyjával s fivérével együtt hozzájárult szavazatával a bizalmatlansági nyilatkozathoz, melylyel a kamara a Hohenlohe-miniszteriumot megbuktatta. Lajos király rokonainak e föllépését annyira rossz néven vette akkor, hogy a hercegi család egy egész évig teljesen visszavonulva élt az udvartól. Ekkor kitört a háború. Leopold herceg mint tüüzőszázados tevékeny részt vett a háborúban s alávetette magát a háború minden kellemetlenségeinek. A herceg már a wörthi és sedani csatákban is részt vett, s a vezénylete alatt álló üteg különösen az Artenay melletti csatában tűnt ki. Coulomiers mellett, hol a franciák vitytak ki előnyöket, a herceg ütege volt az utolsó, mely elhagyta a csataterét. A mecklenburgi nagyherceg vezénylete alatt álló hadsereg bolyongásaiban a herceg is ott volt, és e bolyongás fáradaalmaiban hűségesen megsztozott bajtársaival. A porosz szállásmesterek jobban néztek saját honfiakra, mint a bajorokra s így akárhányszor szabad ég alatt szalmán vagy a nélkül aludt. A háborúban tanusított vitézsége végre a bajor királyt is kibékíté rokonával, s csakhamar örmagygyá, majd alezredessé nevezte ki. A herceg ott volt Orleans másodizbeni bevételénél, hol meg is sebesült, de már négy napra rá ismét részt vett a Beaungency melletti csatában, mely a bajor hadtestnek utolsó haditette volt. A herceg — mint állítják — legkedveltebb volt a hadseregnél mindazon német fejedelmi sarjak közt, kik a háborúban szerepeltek.

## A fekete kabinet

(Rajz III. Napoleon uralkodásából.)

A levéltitkok rendszeres megsértése tudvalevőleg teljességgel nem Napoleon Lajos találmánya. A legtöbb európai állam évkönyvei e tekintetben oly fejezeteket mutathatnak föl, melyeknek elolvastása a legsmorúbb elmékedésekre indíthat bennünket. A végrehajtó hatalmak teljes hatalmukkal minden időben visszazdtek; állítog a politikának — sokszor azonban magas állásu magánegyének tisztatlan érdekeinek — a levelezések törvényellenes fölbontása által nyújtva segélyt. Ritkán sértette meg azonban kormány az állampolgárok jogait oly páratlan durvasággal, mint a második eszásárság. III. Napoleon alatt annyira kedvűre virágzott a fekete kabinet, mely működésének nyomai a társadalom legártatlanabb osztályaira is kiterjedtek. Politikai jelentőségű levelet nem lehet többé a francia postára bizoni: a vizsgálónak roppant éles szimatjuk volt, és semmi el nem kerülé mindent fölhatató körmeiket.

Vandal úr, a eszásári postaigazgató, vasköveket kezességgel biztosított mindenkit, hogy a fekete kabinet csak mese; hidegvérű engedékenységgel kezdte körül a postaépületben a gyanakvókat, s kérte föl őket, hogy minden szögletet vizsgáljanak meg. Hiszen tudta, hogy a fölfedezés lehetetlen, hogy a visszaélések helyének bejárata a legdondosabban van elrejtve, s hogy a térviszonyok pusztá kiszámítása nem elegendő, hogy valaki ez óriási épület tömkelegében elrejtett néhány méternyi területet kikutassa.

A eszásárság bukása után a rejtett ajtókat megtalálták, s lassankint beláthatták e titkos arcátlanosság működéseit.

Gondoljuk vissza magunkat a napoleoni aranjevűzti szép napok idejébe. Az »új korszak« megviradt. Mindenki hisz a szabadelvűvé lett eszásár dogmájának; Ollivier a miniszteriumban trónol, Rouher a senatusban elnököl, Girardin Emil kinyilvánítja, hogy a társadalom másodszor is megmentetett, s Eugenia kis »Loulou«-jára azon biztos tudattal tekint, hogy Franciaország koronája e barnafürtös fejcséket is ékesíteni fogja.

A eszásárság ez utolsó föllobbanásában volt éppen legtöbb dolga a fekete kabinetnek. A szabadelvű kedvezések, a két Emil minden phrázisa, a eszásári anya biztos győzelmi tudata dacára komor, elűrészetes esend uralkodott. Mindenütt ösözceszékiet szimatoltak, mindenütt Orsinibombákat, szurokfáklyákat szaglásztak, mintha előre érezték volna azon döntő fordulatot, melynek a napoleoni trón néhány hónap mulva áldozatul esett. Elhez járultak a megbukott párt végtelen fondorlatai. A rouheristák roppant szorgalmat fejtettek ki.

A helyzet olyan lett, hogy a fekete kabinet legelőnébb működésébe helyeztetett vissza, s valóban e kivételes iroda főnöke oly megerőltette munkálkodott, hogy 1870 junius havában nehéz betegé lett, s nem sokára a szeptemberi forradalom után meghalt, ha ugyan — miként a két-

kedők vélik — ki nem ment egyszerűen a külföldre, hogy a kellemetlen vizsgálatokat kikerülje.

E főnök Simonel Frigyes volt. Lessük meg kissé tisztelretelmű hivatásának gyakorlatásában.

Május havában vagyunk. A szabadelvű uralkodó tartományaiban nyomasztó hűség ütött tanját. Gondolkozunk kell, míg elhatározzuk magunkat, hogy ily hűségben a »szomorú barlang« komor, fulasztó légkörébe hatoljunk, mert ilyenek állítja élénk képzeletünk a »cabinet noir«-t. De igazán meg vagyunk lepette, midőn a titkos ajtón belopózva, olyan helyen találjuk magunkat, mely a tudós szobájához ugy hasonlít, mint egyik tojás a másikhoz. A két ablak tiszta fehér függönyökkel van befödve. Dagadozó pamlag kínálkodik az egyik oldalon. Balról a falnál gazdag faragványu tömör tölgyfaszékrcny díszelleg, vele szemközt esinos íróasztal áll, mely levelekkel van elborítva. E mellett hat vagy hét fölkkel ellátott szekrcny, melyben a »műszerek« helyeztetek el. Végtelen mennyiségű postabélyegeket, pecsétviamokat s pecsétviasz-rudakat veszünk ezekben észre, továbbá eszeteket s festékeket, melyekkel a pecsétviasz netán hiányos árnyalatán lehesen segíteni. Egyik fölkben a madzagok minden kigondolható neme, másikkban az ollók, kések, simító esontok, horgak s fogók vannak elteve; a harmadik levélborítékokat tartalmaz minden alakban s nagyságban, s mindenféle fekete, kék és vörös tintákat.

Az íróasztal előtt Simonel Frigyes ül, a kabinet »főnöke.« Hasztalanul nézünk szét alárendelt hivatalnokai után: ő használja egyedül ez irodát. Föl se lehetne tenni e becssett orejú s meghajlott tartásu kis, gyöngé alakról, hogy mily sokra képes. Simonel naponkint tizenhárom-tizenöt órát dolgozik. Sovány, sárgás ujjai oly ügyességgel fejtenek ki, s oly biztossággal, mely határos a meszerivűvel. Százakra menő leveleket bont föl naponkint. Mihelyt kivette azokat boritékjaikból s elrendezte, becsoégeti »szolgájtát,« bizalmását, ki évenkint 3,00 frank fizetést luz. A szolga átszolgálatja aztán a leveleket a rendőrhatóságnak, illetőleg a magas vagy legmagasabb uraságoknak, kikre az illető közlemény elolvastása érdekel bírhat, s néhány óra mulva szintén ő származtatja vissza azokat Simonel úrhoz, ki a boritékokat ismét lezárva, a leveleket rendeltetési helyükre tovább szállítani megengedi.

Simonel 6,000 frtnyi fizetést kap, de ki számlálatná meg azon külön díjakat, melyeket némely »teljesített szolgálatokért« szed be? A fekete kabinet főnöke ravasz róka! Egyszerre tart a kecskével s a káposztával, s ért hozzá, hogy miként kell mindkét részt megfejni. Nézzünk kissé ujjaira.

Balja felől egy jegyzék fekszik: »a gyanúsak jegyzéke.« E névsort a rendőrigazgatóság szerkeszté össze s azon címzettek neveit s lakhelyét tartalmazza, kiknek levelei minden körülmények között fölbontandók. Ezeken kívül azonban Simonel még tekintélyes számu levelezéseket »ösztönből« bont föl, s másik mennyiséget »magán szíveségből.« Ha tudniillik a címzettek különböző nyomokból azt gondolják kivethetni, hogy leveleik hivatalnoktól is olvastatnak, akkor egy segédeszközöz, »ártatlan címzéshez« fordulnak. Például valamely számított forradalmár leveleit fodrásza, vagy pedig mosónője címe alatt hagyja kiédetni. Ily esetekben Simonel ösztönéhez fölebbez s — esodálatos! — nagyon ritkán esalotkozik. Magánszíveségre igénybe vétetik, ha Monsieur Rouher ő nagyméltósága Ollivier levelezéseit olvasni óhajlja, s megfordítva. Megtörtént nem egyszer, hogy Simonelünk ugyanazon napon az igazságügyi miniszter levélét a senátus elnökéhez, s az igazságügyi miniszterhez a senátus elnökének levélét küldé. A két nagy úr mindenike zsebében hitte a kabinet főnökét, pedig hát ő vezeté mindkettőt orrukánl fogva!

Íróasztala mellett ül tehát most s dolgozik. Hat vagy hét levél fekszik előtte, melyek egyszerűen be vannak ragasztva. Csekélység! Két esépp langyos víz esettel a leragasztásu végighúzza, s az eredmény biztos. Egy perc alatt a levelek meg vannak vizezve, Simonel néhány pillanatig vár, míg a nedvesség beszívódott, s szelgyorsasággal fölbontja a hajtogatott esonttal a boritékokat. Megvan! Hűsz levél következik, mindnyája gondosan lepecsételve. Csodálatos vékonyságu tollkés tűnik elő. Ritka ügyességgel emeli föl Simonel a pecsétet, a nélkül, hogy legkevésbbé is megsértend azt. Öt perc alatt e munkával is készen van. Később, ha majd a levelek visszahozatnak, a pecsétviaszt sajtáságos pecsétoldattal ismét le fogja ragasztani, úgy hogy a boriték papírjával újra egygyé válék.

Utána harminc levelezés jön »bizalmatlanoktól.« A levelek ajánlottak, s ötszörösen lepecsételték. De a ki egy pecsétet megbír, az ötöt is le tud venni. Csak hogy ötszörös munkát igényel. De annál bővebb az aratás! A pecsétek oly vékonyak, hogy levételük még egy Simonelnek is lehetetlen. Összetörnök s szétmorzsolódnának. Jól van! Egyes darabooskákban leszedi, »megtisztítja« a borítékokat, s a visszazászkor a titkos kabinet hivatalos pecsétjével ismét leragasztja. Miért rendelkeznek Simonel úr minden kigondolható kezdőbetűs, címeres s jelképes pecsét-nyomókkal, ha még ily egyszerű filadattól is visszariadna? Simonel ért mindenhez! Metszvényei oly jók, hogy a legdésőbb szem sem tudhat különbséget felfedezni az eredeti s a hamisított pecsétlenyomat között.

Egyszer azonban mégis sikerült egy külföldi diplomatának Vandal urat, a postaigazgatót komolyan zavarba hozni. A ravasz államférfi oly módot talált, amelylyel Simonel kezének nyomait minden kétségen fölül helyezte. Pecsétnyomót metszetett magának ugyanis, mely szokott pecsétnyomójával látszólag teljesen azonos volt, csak egy — pusztán szemmel alig észrevehető — szögeseke különbözőtét meg az új pecsétet a régítől. Pecsételés után a szögeseke némi kis mélyedést hagyott maga után, mely nagyító üvegen át világosan észrevehető volt. Egy külföldi utazásit arra használta föl, hogy levelezőjét tervébe beavatva, fölkerítte, mikép a legközelebbi levelet, melyet Párisból kap, fölbonthatlanul hagyja, s megbízható egyénnek alkalomszerűleg neki megküldje.

Valóban a diploma gyanúja a legénységesebb bebizonyult. A levél fölbonthatlanul jutott kezébe, de a pecsétlen a mélyedés hiányzott. Azonnal a főigazgatóhoz sietett, ki előbb panaszaira annyiszor válaszolta: »A levelek nem bonthatnak föl!« s azon kóddással fektetvé eljé a fontos tanujelt, hogy állítja-e továbbra is, mikép a levéltitok Franciaországban tiszteletben tartatik?

Vandal úr elsápadt. Nehány pillanat múlva azonban ismét visszanyerte szokott biztosságát, s mosolyogva szól:

— Úgy van, uram, kétségtelen, hogy e levél jogtalanul felbonthatott! de *non* Franciaországban bonthatott föl. Sziveskedjék! amazokhoz fordulni!

A vágás parirozva volt.

Ha Simonel úrral néha megtörtént, hogy a levél fölbonthatlanul a boríték megsérült, e bajt is orvosolta. Szekrénye gazdag raktárában a kis s nagy borítékok minden kigondolható neme föl volt halmozódva, s idegen kézírások utánzásában e kis, vézna emberke utólrhetetlen volt. Igaz ugyan, hogy e segédmod arányszerűleg sok időt vett igénybe; ez tehát csak a legvégső szükségben vétetett elő. Nagyon is kellemetlen esetekben volt még egy utolsó segély: a szerencsétlenül járt levél egyszerűen eltűnt.

Hogy a fekete kabinet befolyása az ország minden részére kiterjedjen, még Lajos Fülöp alatt központosított a posta annyira, hogy csaknem minden levélnek Párison kellett keresztül menni. Simonel mesés ügyessége mellett elkésések csak ritkán történtek; s ha történtek, a továbbiak hivatalnoknak rovatok föl. A fekete kabinet főnöke különben is nagyon ráért a Párisban föl-adott levelezések átvezetésére.

Nehezebb volt a külföldről érkező s külföldre szóló küldemények fölbonthatása, melyek csak néhány óráig maradhattak Párisban. E keresztülmennő küldemények rendszeren erős kenderzásokba vannak csomagolva, melyek zsinórral gondosan bekötve. A zsinór két vége kicsiny, négyzögű kemény papíron találkozik össze, hol a postapécset által megerősítettnek.

Simonel urnak sikerült — e látszólagos lehetetlenség dacára — még e zacsokokat is fölnyitni, a pecsétek megsértése nélkül. Pedig itt nem használható tollkészt a pecsétet levételére, mert így könnyen a zsinór is megsértenék. Hogy mikép érte el mégis a célt, azt nehéz volna leírni. Szolgájára szorult, hogy azokat fölnyithassa. Elég az hozzá, hogy a keresztülmennő levelek sem voltak mentek a második empire hiúz-szeméitől.

Ha a kötő-zsinórt a szokott módon nem sikerült lebontania, akkor Simonel úr erőszakhoz nyúlt, kettévágta a zsinórt, és a levelek elolvasása után azt más hasonlóval helyettesíté. Hogy a szükséges pecsétekben s pecsétviaszmekekben hiányt nem szenvedett, azt már több ízben említettük. Zsinórral s madzagokkal szintén bőven volt ellátva. Azonban nagyon nehezebb esett, ha ily »goromba« módhoz kellett nyulnia; abban gondolta fölálthatni becsületét, ha ravaszság s ügyesség által diadalmaszkodik. Ulyxost többre becsülte Achillesnél.

Meg se lehetne számlálni, hogy hány egyének teljesített hosszas hivataloskodása alatt »magán-szolgálatokat.« Ezeket meghaladó lehet azoknak száma. A fekete kabinet főnökét nagyon kedvelték a felsőbb körökben. Nem egy gyanakodó férj, nem egy feltékeny feleség fordult hozzá, s nyerte meg tőle a kívánt bizonyosságot. Nem egy ravasz búrsei cselosvény bukott meg az ő »szívossága« által, s nem egy diplomáciai titok fődötetett, s használatot föl általa. Ha Madame Bellanger »cher Seigneur«-ének levélkét írt, nem sokat használt, ha azt ő felsége komornokának avagy fodrászának címezte; Simonel résen állt, s Eugenia császárné ő felsége a szerelmes levelezéseket mindig néhány órával előbb olvassa, mint hűtlen férje. Azonban ez meg dénkén érdekeltőtt Eugeniának spanyol családi levelezései iránt, s ime, Simonel azokat is elfogta s átszolgáltatta az illatos papirokat, mielőtt azokon még a tinta jóformán megszáradt volna. Néha-néha kötelességének érezte Louis apa, nejének levelezéseit egyszerűen eltenni. Eugenia aztán sokszor hetekig várakozott hasztalanul válaszára, s ha végre a levél eltűnése kiviláglott, dühösen szorgalmazta azokat a főpostaigazgatónál. Vandal ur ezután mindig szigorú vizsgálatot rendelt, s a szerencsétlen hivatalnok, ki azon a napon a Spanyolország felé menő postajáratot indította, örülhetett, ha egyszerűen csak elmozdították.

Hébe-hóba azonban némely megbántott e törvényellenes levélfölbontást nem vette tréfára, s komolyan megnehezített Simonel urra. Így eslekedett egy magasabb rangú tenger szízi, kinek oka volt híni, hogy Németországban időző fivérével váltott levelezései fölbonthatnak. A következő levélkét írta tehát Simonel urnak:

»A fekete kabinet tisztelt főnöke! Ha még egyszer megszerkeszdek levelezéseimhez nyulni, lelévöm, mint valami veszett ebet. Egyébiránt fogadja kitűnő tisztelettel biztosságát! Henri de \*\*.«

Simonel ur tudakozódott bővebben e haragvó tengeri medve jelleme felől, s midőn megtudta, hogy Monsieur Henri de \*\* ingerült állapotban minderre képes, elhatározta, hogy jövőre e veszedelmes férfi levelezéseit tiszteletben fogja tartani. Egy szerföltött ravasz diplomatának sikerült ez időtől fogva a tengerésziszt barátiságát fölhasználva, leveleit bizton átszállíthatni a Rajnára.

De bármily ravasz s furlagos volt Simonel ur, a »gyanúsak« elővigyázata közbe-közbe legfinomabb terveléseit is megszégyenítette. Már említettük, hogy az apró gaz-emberek vizsla orrát nem lehetett félrevezetni az által, hogy leveleiket valamely »gyanútlan« egyénre címezték. Kétszériháromszor sikerült, de aztán nyomon voltak. Az által, hogy valaki leveleit a vidéken lakó barátjához küldé, s a például Brüsszelbe szóló levelet Elboeuf- vagy Evreux-ban adatta föl, sem lehetett eelt érnie az évszer francia posta szoros összpontosítása miatt. S mégis egy szép reggel Simonel ur majdnem kétségbe esett, mert sehogy sem akart sikerülni neki bizonyos párisi cikkek küldőjét felfedezni, melyek már két hét óta rendszeren háromszor hetenként a genfi »Confédéré«-ben megjelentek, s az empire titkainak legpikánsabb lelelezéseit tartalmazták.

Simonel a Sváje felé menő leveleket lázas tevékenységgel néző keresztül napról-napra s a levelekélyebben gyanúsak látszót fölbonthatta, s még sem volt ennek eredménye. A Páris-Neufchâtel s Páris-Bazel irányok négyezer-öttször egész tizenkét órát késtek, oly pontosan nézte keresztül azokat a kabinetfőnök, s mégis mind hasztalanul! Genfben nem írhatták a cikkeket benső okokból; látszott rajtuk, hogy olyan valaki írhatja, ki folytonosan szemléli a párisi életet, mozgalmakat, s különösen a császári udvar ármányait. Hasztalanul, a legkisebb eredmény nélkül fürkésztet Simonel. Utoljára dühbe jött, mindent abbahagyott, s öt napig a Sváje s Franciaország között közlekedő mozgó postakocsikban tartózkodott. E esaknem vigyázatlan lépése sem vezetett célhoz. Négyheti hallatlan erőlködés után végre be kellett vallania, hogy még a legravaszabb róka is akadhat még ravaszabbnál. Pedig az egész nagyon egyszerű volt: egy vasuti vezénylő vitte a leveleket magával Neufchâtelig, hol azokat a szövetséges postára adta föl.

Többször megtörtént Simonel urral, hogy a fölbonthatott levelekben saját gyalázatosát olvassa. Egyszer egy ily irat, melynek filadója alkalmassint tudta, hogy az a fekete kabinetben föl fog történi, oly dühbe hozta, hogy egy hétig beteg lett utána. Névtelen fonyegató leveleket számtalanszor kapott.

Midőn Monsieur Simonel 1870 junius havában tulságos megeröltetéseket következtében beteg lett,

bizonyon Domicile foglalt el helyét, s nem sokára oly ügyességet fejtett ki, melyhez a legszebb reményeket kötötték. Ekkor kitört a végzeteljes háború, s esakhamar rá a szeptember 4-iki forradalom, s a fekete kabinet virágzását vaskegyetlenséggel semmisítette meg.

Domicile Angliába menekült, Simonel hollétéről pedig — miként előbb is említettük — semmi bizonyost nem lehet tudni.

Közl: HUBERT K.

## A z ezredes.

— Elbeszélés **Turgenjow Ivántól.** —

(Folytatás.)

XII.

Megkisérlém beszédbe eredni ismét az ezredessel, de szemmel láthatólag fáradt volt, líhege ledől a padra, és miután: »Oh! szegény esontjaim, szegény esontjaim!« egy párszor elnyögé, megoldta harisnyakötőit. Jól emlékszem, szerföltött esodálkozom akkor, hogy hordhat egy férfi harisnyakötőt, és feledém, hogy a korábbi időkben az általános divat volt.

Az ezredes folytonosan ásított, a nélkül, hogy azt takargatni igyekeznek, és nem szűnt meg bágyadt szemek rajtam nyugosztalni. A kis gyermek esítoknak ilyenformán.

A szegény ezredes, mint látszott, nem is értette kérdésemet, és — Prágát ostromolta, fényes karddal, lőporfüst ködében, Suvarow katonáinak élén; keresztül lőtt zászlóval feje fölött, rettenetesen megbénított hullák lábai alatt, és ő? Nemde, esodálós? Nekem mégis úgy tetszett, mintha az ezredes életében még esodálósabb eseményeknek is kellett volna történi.

Gurke egy kanesóban kwast hozott be; az ezredes mohón ivott, kezei remegtek és Gurke segített neki a kanesót tartani. Azután lelkiismeretesen letörölte az öreg fogatlan száját, és ismét rám mereszté szeméit, ajkszéleit szopogatva.

Megértém, mit akar. Meghajtottam magamat és kimentem.

— Most alszik majd! — jegyzé meg Gurke, szintén elhagyva a szobát. — Ma igen elbágyadt, már kora reggel kiinn volt a sírnál.

— Kinek a sírnál?

— Iwanowna Agrafena sírnál. Itt fekszik eltemetve a mi temetőnkben, mintegy öt werstnyire ismét. Thomits Wassilij hetenként kétszer, rendszeren elmegy oda. Ő temettette el, a síremléket is ő állíttatá föl, és mindezt a maga költségen.

— És mikor halt meg?

— Mintegy husz év előtt.

— Talán barátinóje volt?

— Hisz egész életét vele töltötte. Én, az igaz, személyesen soha sem láttam enőt, de a kik ismerték, azt állítják, hogy oly dolgok történtek volna, ... hogy ... aj! aj! nagyságos uram, — mondá egyszerre hirtelen, midőn észrevette, hogy elfordulok, — nem lenne szívés még egy pohár wotkára valót ajándékozni? Itt az ideje, hogy istállóban a lótarak alá bujjak.

Nem kívántam Gurketől tovább kérdezősködni, kezébe nyomtam neki husz kopekot és hazamentem.

XIII.

Odahaza Narkiszhoz fordultam közelebbi fölvilágosítás végett. Mint előre tudtam, egy ideig tettes magát, fontos képet vágott, esodálkozásait fejezte ki, hogy ily »aproságok« engem érdekelnek, és végre elbeszélte, a mit tudott.

Igy megtudtam a következőket:

Guskoff Thomits Wassilij Moszkwában ismerkedett meg Telegin Iwanowna Agrafenával. Lengyelország első fölöztszása után férje a kormányzó tábornoknál volt szolgálatban Thomits Wassilij pedig szabadságon. Beleszeretett, de azért nem lépett ki a katonaságból, nem volt sem hitvese, sem rokonai, mintegy negyvenes lehetett, és tekintélyes vagyonnal bírt. Telegin aszonyának férje azután nem sokára meghalt. Agrafena gyermektelenül, szegénységben és adósságokkal terhelt maradt hátra. Thomits Wassilij megtudta helyzetét, kilépett a szolgálatból ezredesi ranggal, fölkereste a kedves özvegyet, ki még csak huszonöt éves volt, kifízette adósságait s megszabadítá jószágait a terhekől. Ez idő óta nem hagyta el őt többé, s végre nála lakott. Úgy látszott, hogy Agrafena is szerette, de azért nőül hozzá menni nem akart.

— Valószínűleg — jegyzé meg itt Narkisz — az elhúnytnak kedves lehetett a függetlenség.

Különbön Agrafena minden tekintetben fölhasználta az ezredest, ki valóságos hangyaként minden pénzt hozzá hordta. Iwanowna Agrafena

szeszély néha igen sajtáságon nyilatkozott. Fekézetlen indulatu volt, és kezével nagyon is gyorsan szokott bánni. Egy ízben letaszított egy szolgát a lépcsőkről, és ez eltörte két oldalbördőjét és lábát. Iwanowna Agrafena megijedt, a szolgát azonnal egy padlás szobába záratta és nem hagyta el addig, és a kulcsot sem adta senkinek, míg a beteg ki nem adta lelkét. A szerencsétlenül járt szolgát azután titokban temették el. . . És ha ez Katalina idejében történik, — jegyzé meg Narkisz felém haljálva és susogva — talán nem is jött volna soha napfényre. Sok hasonló maradt akkor titokban, de (és itt Narkisz fölegyesedett és hangszolyozva mondá) akkor a trónra Sándor cár, az »igazságos« és »áldott« lépett, és a vizsgálat azonnal megkezdődött. A vizsgáló bíróság kiküldetett, a hullát megtalálták, ugyazintén a sebesüléseknek is nyomára jöttek, szóval az ördög leszabandult láncra. Es képzelné-e? Thomits Wassilj mindent magára vett.

— En vagyok a hibás, — mondá, — én löktem le, én zártam be.

Természetes, hogy így a bíróság, a rendőrség mind öt rohanta meg, és nem bocsátották el addig, míg az utolsó garast is ki nem esáltk zsebéből. Akkor aztán békén hagyták és hazra eresztették, mikor a franciák Oroszországba jöttek.

Iwanowna Agrafena ilyenformán igen szépen kikeveredett a fahól és teljesen megszabadult. Haláláig aztán nála lakott, és mondják, hogy oly lealázólag bánt vele, a mint neki tetszett. Gyalog elküldte többször jószágaira, hogy szedje be a parasztoktól az adót; sőt egy ízben miatta egy angol lorddal is megverekedett, és az angol kénytelen volt bocsánatot kérni tőle. Agrafena halála óta azonban egészen megzavarodott és elpusztult. Most már szegényt nem is lehet emberszámba venni.

— És ki ez az Iwanits Alexej, a zsidó, a ki öt tönkre tette?

— Agrafena testvére. Egy kapzsi ember, igazi zsidó lélek. Nővérének nagy kamatokra kölcsön adott. Thomits Wassilj jót állott érte, és c jótállásért szegény keservesen meglakolt.

— Es Theodulia, a rablónő, ki volt az?

— Szintén egyik nővére, és pedig szerfölött furfangos. Száz ördög lakott benne, mint mondani szokás: gonosz asszony!

(Vége következik.)

## Vegyes közlemények.

— (A bécsi új városnév.) A mai számunkban közölt díszes épület még csak papíron áll, de Bécsben hamarabb megtestesülnek a tervek, mint nálunk. A költségvetés majd kilenc millióra van téve, s az épület 5000 négyzetgölnyi területen fog elhelyezkedni. Tervét Schmidt Frigyes építész készítette, s a góth stílyt választá, némi renaissance vegyülékek. Itt akarták elhelyezni a város emlékeit s levtárát, sőt akartak építeni alá egy óriás pincét is. Két udvara leand, melyből 18 lépcsőzet vezet a különböző részekbe. A belső épületekben lesz a könyv-, levél- és irattár, földszint a gazdasági és adóhivatal; az első emeleten 120 lábnyi hosszú díszterem, főpolgármesteri hivatal s elnöki irodák; további gyűlés- és tanácskozási termek. A második emeletet a közigazgatási hivatalok számára rendezik be.

— (Orosz és magyar tudomány.) Ne hizelegjünk magunknak. Az oroszok a tudományok terén is sokkal föntebb állanak, mint mi, a minék kétszeresen kell minket arra ösztönöznie, hogy a keleti civilizáció zaslóvivői mi igyekezzünk lenni. Földrajzi társulat nálunk még csak most van alakulóban, míg a szent-pétervári földrajzi és népmeszei társulat régóta és sikeresen működik. Ennek utolsó ülésében Poljakow, ki nem rég utazta be az olonezi kormányzóságot, azon környék körkörüli leletéről beszélt. Az előadó ellentmondott Butenew azon nézetének, hogy Oroszország északi részén köfegyverek nagyobb számban nem fordulhatnak elő. Olonezen a kőkorszak maradványai kizárólag harmadkorszaki alludiál rétegekben fekszenek. A Tud-, Kea- és Kumbas-tó melletti leggazdagabb lelőhelyeket Poljakow pír-huzamba helyezte Sváje előlépítésményével. Szerinte ezen vidék kőkorszakbeli emberei nem a finn, hanem más fajhoz tartoznak.

— (Új tengeralatti távirtdrúza.) Az angol-indiai távirtdrúza vonalnak egy részét képezi azon tengeralatti drúza, mely Angliától Dániáig s innen Bornholm-ot tovább, Rigáig terjed. Az Anglia és Dánia közti forgalmat nagyon kevésre becsülték, s a huzalt ez okból csak egy sodronnyal látták el. Most kitűnt, hogy az egyetlen sodronny nem elégséges minden földalatti sűrűgny továbbkúldésére, ez okból az angolok Helgolandon keresztül Hollandiába szándékoznak új tengeralatti

huzalt vezetni, mely egyszersmind összeköttetésbe hozatnék a német-angol indiai huzallal.

## Hirek.

— (A magyar írók segélygyűléte.) Gyulai Pál, a magyar írók segélygyűlésének titkára közzétett jelentése szerint ez év január 1-től ápril 10-ig az egylet pénztárába következő adományok folytak be: alapítványok kötelezőnyben: Tisza Kálmán 200 frt, Keleti Gusztáv 200 frt, összesen 400 frt. Befizetett alapítványok: néhai Ujfalvy Sándor hagyománya 500 forint, Pest városa Toldy Ferenc nevére 1000 frt, a pesti hazai első takarékpénztár 400 frt, összesen 1900 frt. Adományok: összesen 403 frt és 2 arany. Ezenkívül a m. kir. valóság- és közoktatásügyi miniszterium részéről az elszegényedett hazai írók és családjuknak segélyezésére országosan megszavazott 2500 forint összegből 1200 forint bocsátották az egylet rendelkezése alá.

— (A természettudományi társulat) könyvkiadásaira eddig 622 aláírás érkezett be, s mivel 600 aláírával már a vállalat megindítható, könyvkiadásokat azonnal meg is kezdik. Legelőbb kiadandó műveikül a bizottság Cotta: »Geologie der Gegenwart« és Darwin: »Origin of Species« című műveit jelöli ki. Fordítól és revisorul a Cotta munkájára: Petrovics Gyula és Hoffmann Károly, Darwinéra pedig Dapsy László és Margó Tivadar ajánlták. A bizottság azon van, hogy e művek egyike meg 1872-ben, másika pedig a jövő év első negyedében megjelenjék. A társulat iránt mutatkozó érdekeltségről tesz tanúságot tagjainak folytonos emelkedése. Mult év végén volt a társulatnak 2656 tagja: mihez képest a »Természettudományi Közöny« ez idei folyama, tekintettel az évközben remélhető szaporodásra is, 3000 példányban indult meg. Azonban már az év három első hónapjában új tagokul beválasztottak 247-en és utolsó ülésnek megválasztásra 141-en ajánlottak. Tekintete vége meg, hogy a könyvkiadó vállalat aláírói is részesüljenek a »Közöny«-ben, elhatározták, hogy májustól kezdve a »Természettudományi közöny« 3600 példányban állítassék ki, az első négy füzetből pedig második kiadás rendezessék. Tagválasztásra kerüljön a sor, az ajánlottak (számra 141-en) egyhangulag beválasztottak. A tagok jelenlegi létszáma tehát 3044.

— (A dunai monitorok,) melyeknek építését a delegátói az Al-Duna védelmére szavazta meg, már elkészültek az ó-budai hajógyárban. Az egyik neve »Maros« a másik »Lajtha.« A »Maros« e hó 13-án reggel a »Debrecen« szálloda előtt horgonyozott, s a király is megtekintette. A »Lajtha« ez idő alatt jött le a hajógyárból, de oly szerencsétlenül kormányozták, hogy a Császárfürdő alatti hajó-malmok közé esapott, s kettőnek horgonyát tépve el, egy harmadiknak egész erejével neki ment, s annak malomkerék-tartó esolnák elcsúszott, s magát a malmokat is annyira megroggaltá, mikép silyedő félben vontották ki. Emberélet nem esett áldozatul.

— (A magyarországi emlékek fölbétele,) lajstromozása és osztályozása céljából addig is, míg a törvényhozás a emlékek föntartása iránt külön törvény útján intézkedhet, Pauler közoktatási miniszter »Magyarországi emlékek ideiglenes bizottmánya« címén egy ideiglenes bizottmányt rendelt ki, melynek elnökletével Szalay Ágoston akadémiai tagot bizvára meg, rendes előadól dr. Henszlmann Imre akadémiai tagot, építési előadól Schulek Frigyeszt az országos múntarajzánoda tanárát, bizottmányi tagokul pedig: Ipolyi-Stummer Arnold besztercebányai püspököt, akadémiai tagot, Pulszky Ferenc akadémiai tagot, dr. Römer Flóris muzeumi régészeti őrt, egyetemi tanárt s akadémiai tagot, dr. Arányi Lajos egyetemi tanárt és akadémiai tagot, és Steindl Imre műegyetemi tanárt nevezte ki.

— (Az akademia idei nagygyűlése) május 20-dikától 26-dikáig fog tartani. Az ünnepélyes közülés 26-dikán, vasárnapon napon lesz.

— (Thán Károly,) az orvosegyetem vegytanára, a vegytani intézet létesítése és berendezése körül szerzett érdemeiért királyi tanácsosi címet nyert. Dr. Budenz József akad. rendes tag pedig a pesti egyetemnél ujonnan rendszeresített áltaji összehasonlító nyelvészet tanszékére neveztetett ki, mint nyilvános rendes tanár.

— (Haldózás.) Virág Gedeon, egykor osztrák huszárkapitány, majd honvédelvezredes, legutóbb pedig a képviselőház teremőre, e napokban elhunyt. Róla és társairól a költők is énekelnek, mert ő is egyike azoknak, kik idegen földön levő századukkal haza szöttek, hogy itthon küzdenek.

— (Az orsz. képzőművészeti társulat sorsuzása) máj. 26-án. lesz és 12,854 frt értékű festményt sorsolnak ki. Egy sorsjegy ára csak 50 s, ezek a titkári hivatalnál (akadémia palota) rendelhetők meg. A ki két darabot rendel meg, már bérmentve kapja. Mindazok, kik három egymásután következő sorsolásra 10—10

sorsjegyet vásárlására kötelezik magukat, a sorsjegyek után eshető nyereségen kívül minden sorsolásra egy-egy albumlapot választhatnak a társulat műlapjai közül. A ki pedig további kötelezettség nélkül 30 sorsjegyet vesz egyszerre, számos nyomatu értékes képt kap. E sorsjegyek a képzőművészetek fejlődésére és az inségre jutott hazai művészek, szövegek vagy árvaik fölségelésére rendezték. A főnyeremény Weber Ferenc »Szigetvár végperei« című 1500 frtra becsült festménye; további Székely Bertalantól »Az apaca« (1200 frt) és »Az árva« (1000 frt), Orlaytól »Attilla és Vigli« (900 frt), Weber Henrikől »Judit és Iolofernes« (700 frt), Thán Mórtól »Feszület« (600 frt), »Hunor és Mogor« (500 frt), Grimmől »Busongó leány« (500 frt); Székelytől »Az anyai őrszem« (500 frt), Molnártól »Esztergom vidéke« (380 frt), Mészölytől »Szürküllet« (300 frt). Ezen kívül vannak festmények: Ligetből, Telepítőből, Schaffer Bélától, Markó Károlytól, Barabástól, Paul Lászlóól, Klimkovitsól, és szobrok Izsóól, Kuglertől stb.

— (Fekete betűk sötét tartalommal) cím alatt Márkus József N.-Váradról egy kötet elbeszélésre nyit előfizetést 1 frtjával. Az előfizetési pénz Nagy-Váradra Pauer Dániel kiadóhoz küldendő.

— (Gyakorlati mezőgazdaság) cím alatt Keszthelyen újév óta népszerű gazdasági lap jelenik meg gazdák és gazdaságkévelők számára. Szerkeszti Sporzon Pál, a keszthelyi gazd. felsőbb tanintézet és földműves-iskola igazgatója. Kitézött céljának megfelelőleg igen jól szerkesztett lap ez, melyet melegen ajánlunk a gazdák közönség figyelmébe. A lap megjelenik havonként háromszor. Előfizetési ára egész évre 4 frt, félévre 2 frt. Előfizetési postai utalvány által a szerkesztőnél Keszthelyen.

— (Rövid hírek.) Az udvar e hó 18-án elhagyja Budát és Schönbrunnba költözik, a király azonban május elején az alföldre megy, nevezetesen: 4-én Bajára érkezik, 5-kén pedig a Ferenc József-esztoma és szilip alapkövetek letételeül lesz jelen, a következő napokon pedig Tömekevár, Aradot és Szegedet látogatója meg. — Az Erzsébet nevet viselő pestvárosi árvalány-intézet zárkőberetete e hó 12-kén történt meg a királyi pár jelenlétében. — Ipolyi Arnold püspöki fölszentelés e hó 14-én volt Egerben. — A tavaszi löversenyek máj. 10—12 és 14-ik napján lesznek.

Megjelent új könyvek. A Kisfaludy-Társaság fölügylete mellett Shakespeare számiműveinek utolsó köteté is megjelent. két darabot tartalmazva: »Cymbeline« Rákosi Jenő fordítása szerint és »Minden jó, ha a vége jó« Györi Vilmos fordításában. Az összes számiművek 18 kötetben jelentek meg, s hátra van még az elbeszélő s lantos költeményeket tartalmazandó kötet, továbbá a költő és műveinek jellemzése. Egy-egy kötet ára 1 frt.

— Aigner könyvkereskedése útján kaphatók: »A hadművészet történelme.« Berneck után írta Halász Károly honvéd hadnagy. Ára 60 kr. — »Szent Péter három levele.« Papellenes dolgok 56 lapon, ára 40 kr. — »Schwarz Gyula beszéde a választási törvényjavaslat fölött.« Ára 40 kr.

## Szerkesztői üzenetek.

— Pestre, M. V. A dolog sürgős volna, s azért szeretnők, mielőbb bevezesse látni. — »A tavaszi ibolyák« igen fonynyadtak és se illatjuk, se színük. — Buda S. R. Közöltetők lesz, de nem hamar kerül rá a sor.

## TARTALOM.

Cikkek: »A növények.« (Eredeti elbeszélés.) Szépfaludi Ö. Ferenctől. — »Román népdal.« Gressen Juliantól. — »Künn a réten.« (Vázlat.) Gr. László Kálmántól. — »Egy tudományos német folyóirat a magyarokról.« Közli: Sz. V. — »Fejedelmi eljegyzés.« — »A fekete kabinet.« (Rajz III. Napoleon uralkodásából.) Közli: Habert K. — »Az ezredes.« (Elbeszélés Turgenjev Ivántól.) — »Vegyes közlemények.« — »Hírek.« — »Képek I. Bécs tervezett városkára.« — Tavaszi tájkép. — A fejedelmi mátkapár.

## Hirdetés.

Gachomir kendők.

Szép, jó és olcsó!

Legújabb női ruha-kelmék

bámulatos olcsó árért.

Teljes ruhához való legszebb kelmék

3, 4, 5, 6 frtért, ugyszinte a

legnőmobb fekete selyem-anyagok kaphatók

HAMBURGER ADOLF

üzletében, Pest, ur-utca 1-ső sz. a Párisi ház bemeneténél.

Mustrák kívánatra mindenkinél ingyen és bérmentesen küldetnek s megrendelések utánvót mellett azonnal eszközöltetnek.

Asztal-és Ágyterítők.